Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβιώσεως και Εργασίας

Αντιπροσωπευτικότητα των ευρωπαϊκών οργανώσεων κοινωνικών εταίρων: κλάδος τροφίμων και ποτών

Περίληψη

Εισαγωγή

Στόχος της μελέτης αυτής είναι να παρέχει τις απαραίτητες πληροφορίες προκειμένου να ενθαρρυνθεί ο κλαδικός κοινωνικός διάλογος στον κλάδο των τροφίμων και των ποτών. Η σειρά μελετών αντιπροσωπευτικότητας του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Εργασιακών Σχέσεων (EIRO), οι οποίες διενεργήθηκαν κατόπιν αιτήματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αποσκοπεί στον εντοπισμό των αντιπροσωπευτικών ενώσεων κοινωνικών εταίρων των οποίων θα ζητείται η γνώμη, όπως προβλέπεται στις διατάξεις της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ). Επομένως, στο πλαίσιο της μελέτης εντοπίζονται οι συναφείς εθνικές οργανώσεις κοινωνικών εταίρων στον κλάδο των τροφίμων και των ποτών μέσω μιας προσέγγισης από την κορυφή προς τη βάση (παραθέτοντας τα μέλη των συνδεδεμένων ευρωπαϊκών ενώσεων) και μιας προσέγγισης από τη βάση προς την κορυφή, μέσω των εθνικών ανταποκριτών του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Εργασιακών Σχέσεων (EIRO).

Η αποτελεσματικότητα του ευρωπαϊκού κοινωνικού διαλόγου εξαρτάται από την αντιπροσωπευτικότητα των αντίστοιχων εθνικών παραγόντων του κλάδου – μόνον οι αρκούντως αντιπροσωπευτικές ενώσεις δύνανται να συμμετέχουν ως εταίροι στον ευρωπαϊκό κοινωνικό διάλογο.

Μια εθνική ένωση θεωρείται συναφής κλαδική ένωση εκπροσώπησης συμφερόντων εφόσον πληροί τα παρακάτω κριτήρια:

α) το πεδίο δραστηριοτήτων της ένωσης συνδέεται με τον κλάδο•

β) η ένωση συμμετέχει σε τακτική βάση σε συλλογικές διαπραγματεύσεις σε κλαδικό επίπεδο ή/και συνδέεται με οποιαδήποτε συναφή ευρωπαϊκή ένωση εκπροσώπησης συμφερόντων.

Μια ευρωπαϊκή ένωση θεωρείται συναφής κλαδική ένωση εκπροσώπησης συμφερόντων εφόσον περιλαμβάνεται στον κατάλογο διαβούλευσης της Επιτροπής με ενώσεις εκπροσώπησης συμφερόντων δυνάμει του άρθρου 154 ΣΛΕΕ, ή/και συμμετέχει στον ευρωπαϊκό κοινωνικό διάλογο που αφορά τον κλάδο ή/και έχει ζητήσει διαβούλευση της δυνάμει του άρθρου 154 ΣΛΕΕ.

Ορισμός του κλάδου

Για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης, ο κλάδος των τροφίμων και των ποτών ορίζεται με βάση τη στατιστική ονοματολογία των οικονομικών δραστηριοτήτων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (NACE) (Αναθ. 2), προκειμένου να διασφαλιστεί η συγκρισιμότητα των ευρημάτων σε διεθνικό επίπεδο. Ειδικότερα, ο εν λόγω κλάδος περιγράφεται από τους κωδικούς NACE C 10 (βιομηχανία τροφίμων) και C 11 (ποτοποιία).

Οικονομικό υπόβαθρο

Χαρακτηριστικά απασχόλησης

Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, στον κλάδο απασχολούνταν 4.739.900 και πλέον εργαζόμενοι στην ΕΕ των 27 το 2010 ενώ η βιομηχανία τροφίμων αντιπροσωπεύει άνω του 90% του κλάδου. Η απασχόληση στον κλάδο αντιπροσωπεύει μόλις το 2% της συνολικής απασχόλησης στην ΕΕ των 27, ενώ οι δραστηριότητες του κλάδου αντιπροσωπεύουν το 2% του συνολικού ΑΕΠ της ΕΕ των 27. Το 58% των απασχολούμενων και στους δύο επιμέρους κλάδους είναι άνδρες, ενώ στην παρασκευή τροφίμων απασχολούνται περισσότερες γυναίκες (43%) από ό,τι στην ποτοποιία (29%)• και τα δύο αυτά ποσοστά είναι χαμηλότερα σε σχέση με το μέσο ποσοστό γυναικών για τη συνολική απασχόληση στην ΕΕ των 27 (45,5%). Δεν υπάρχουν πολλές περιπτώσεις αυτοαπασχόλησης ή μαθητείας στον εν λόγω κλάδο, εκτός από τη Γερμανία, την Ελλάδα και την Ιταλία, όπου το σχετικό ποσοστό υπερβαίνει το 20%.

Ο κλάδος των τροφίμων και των ποτών αποτελείται από περίπου 310.000 επιχειρήσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, αλλά και στην παγκόσμια αγορά. Το μεγαλύτερο μέρος των προϊόντων προέρχεται από μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) και παγκόσμιες εταιρείες. Οι ΜΜΕ αντιπροσωπεύουν περίπου το 48,5% του συνολικού κύκλου εργασιών και το 63% της συνολικής απασχόλησης, ενώ οι μεγάλες επιχειρήσεις αντιπροσωπεύουν το 51,5% του κύκλου εργασιών και το 37% της απασχόλησης, παρόλο που αποτελούν μόνο το 0,9% των εταιρειών.

Πρόσφατες εξελίξεις
Η χρηματοπιστωτική κρίση είχε κάποιον αντίκτυπο στον κλάδο των τροφίμων και των ποτών, ωστόσο όχι τόσο σημαντικό όσο σε άλλους κλάδους. Η απασχόληση άρχισε να μειώνεται κατά το τρίτο τρίμηνο του 2008 και ακολούθησε αρνητική τάση έως το 2010, οπότε άρχισε και πάλι να αυξάνεται.

Η παγκοσμιοποίηση αποτελεί το πιο σημαντικό στοιχείο πίεσης για αλλαγή που επηρεάζει τον κλάδο. Το αυξημένο διεθνές εμπόριο και η διασυνοριακή κινητικότητα επενδυτικών κεφαλαίων οδήγησαν σε ουσιώδεις αλλαγές στις αγορές και τις εμπορικές μεθόδους. Ταυτόχρονα, η απελευθέρωση του εμπορίου, με αυξανόμενα επίπεδα ευημερίας στις αναδυόμενες οικονομίες, προσέφερε νέες ευκαιρίες αγορών καθώς και νέες πηγές ανταγωνισμού. Μεταξύ των σημερινών προκλήσεων για τον κλάδο συγκαταλέγονται οι ανησυχίες των καταναλωτών σχετικά με τις τιμές, την ασφάλεια των τροφίμων και την υγεία, καθώς και τα χαμηλά επίπεδα παραγωγικότητας της εργασίας και η ανεπαρκής ανάπτυξη της έρευνας και της καινοτομίας.

Εκπροσώπηση συμφερόντων σε εθνικό επίπεδο

Συνδικαλιστικές οργανώσεις
Ο αριθμός των ενεργών μελών των συνδικαλιστικών οργανώσεων διαφέρει σημαντικά και κυμαίνεται από 1,5 εκατ. και πλέον μέλη (όπως στην περίπτωση του UNITE στο ΗΒ) έως μόλις μερικές δεκάδες μέλη της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Μυλεργατοϋπαλλήλων και Μακαρονοτεχνιτών (ΠΟΜΥΜ) στην Ελλάδα. Αυτή η σημαντική απόκλιση αντικατοπτρίζει διαφορές στο μέγεθος της οικονομίας και την ευρύτητα του πεδίου δραστηριοτήτων των οργανώσεων αυτών και όχι στην ικανότητα προσέλκυσης μελών.

Και οι 27 χώρες αριθμούν τουλάχιστον μία κλαδική συνδικαλιστική οργάνωση. Διαπιστώθηκε ότι 96 συνολικά κλαδικές συνδικαλιστικές οργανώσεις πληρούν τα κριτήρια ένταξης στη μελέτη αντιπροσωπευτικότητας, γεγονός που καταδεικνύει ότι πρόκειται για πλουραλιστικό σύστημα. Μία μόνο κλαδική οργάνωση καταγράφηκε σε έξι χώρες, δύο οργανώσεις σε πέντε χώρες και τρεις οργανώσεις σε τρεις χώρες. Δεκατρείς χώρες αριθμούν από τέσσερις ή περισσότερες κλαδικές οργανώσεις, καταδεικνύοντας έτσι σημαντικές διαφορές μεταξύ των χωρών.

Οργανώσεις εργοδοτών
Συνολικά εντοπίστηκαν 115 κλαδικές οργανώσεις εργοδοτών σε 24 χώρες. Σε τρεις χώρες (Κύπρος, Λιθουανία και Μάλτα) δεν υφίστανται κλαδικές οργανώσεις εργοδοτών. Σε εννέα από τις 24 χώρες που διαθέτουν οργανώσεις εργοδοτών, τουλάχιστον ένα ποσοστό των καταγεγραμμένων οργανισμών δεν συμμετέχουν στις συλλογικές διαπραγματεύσεις. Γενικώς, οι επιχειρηματικοί ή εμπορικοί οργανισμοί μπορούν επίσης να ασχολούνται με συμφέροντα πέραν αυτών που σχετίζονται με τις εργασιακές σχέσεις. Αυτό ισχύει και στην περίπτωση του κλάδου των τροφίμων και των ποτών.

Σε εννέα από τις 24 χώρες για τις οποίες παρέχονται πληροφορίες σχετικά με το οργανωσιακό τοπίο του κλάδου, έχει συσταθεί μόνο μία οργάνωση, ενώ οι εννέα από τις 24 χώρες (37,5%) αριθμούν τέσσερις ή περισσότερες οργανώσεις. Έτσι, τα πλουραλιστικά συστήματα οργανώσεων επικρατούν στους εργαζομένους και στους εργοδότες, με μεγαλύτερο μερίδιο στην πλευρά των εργαζομένων από ό,τι στην πλευρά των εργοδοτών.

Συλλογικές διαπραγματεύσεις
Όσον αφορά την κάλυψη των συλλογικών διαπραγματεύσεων του κλάδου, 10 από τις 21 χώρες με διαθέσιμα στοιχεία εμφανίζουν ποσοστό κάλυψης τουλάχιστον 50%. Επίσης, εννέα από τις 10 αυτές χώρες εμφανίζουν ποσοστό κάλυψης 80% ή υψηλότερο. Αυτό δείχνει ότι η κάλυψη των συλλογικών διαπραγματεύσεων είναι έντονα πολωμένη στις ευρωπαϊκές χώρες. Υπό την έννοια αυτή, υπάρχει ένα μοντέλο, σύμφωνα με το οποίο οι Σκανδιναβικές χώρες, το Βέλγιο, η Αυστρία, η Ισπανία και τα νεώτερα κράτη μέλη (Σλοβενία και Ρουμανία) εμφανίζουν τα υψηλότερα ποσοστά, ενώ η Πορτογαλία, το ΗΒ και η πλειονότητα των υπολοίπων νεότερων κρατών μελών εμφανίζουν σχετικά χαμηλά ποσοστά.

Εκπροσώπηση συμφερόντων σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Οι οργανώσεις του κλάδου των τροφίμων και των ποτών που περιλαμβάνονται στον κατάλογο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ως οργανώσεις κοινωνικών εταίρων των οποίων ζητείται η γνώμη δυνάμει του άρθρου 154 ΣΛΕΕ είναι η European Federation of Food, Agriculture and Tourism trade unions (EFFAT), η οποία εκπροσωπεί εργαζόμενους, και η FOODDRINKEUROPE, η οποία εκπροσωπεί εργοδότες.

Η EFFAT διαθέτει 54 άμεσα συνδεδεμένες ενώσεις σε 25 κράτη μέλη, οι 39 από τις οποίες συμμετέχουν σε συλλογικές διαπραγματεύσεις του κλάδου. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Πολωνία και στην Πορτογαλία, οι περισσότερες συνδικαλιστικές οργανώσεις που περιλαμβάνονται στον κατάλογο δεν είναι συνδεδεμένες με κάποια ευρωπαϊκή οργάνωση. Η FOODDRINKEUROPE διαθέτει 24 άμεσα συνδεδεμένες ενώσεις σε 22 κράτη μέλη, οι 10 από τις οποίες συμμετέχουν σε συλλογικές διαπραγματεύσεις του κλάδου. Μόνο το 21% των οργανώσεων εργοδοτών είναι συνδεδεμένες με την FOODDRINKEUROPE, ενώ ένας σημαντικός αριθμός κλαδικών οργανώσεων εργοδοτών σε επίπεδο ΕΕ δεν είναι συνδεδεμένες με την FOODDRINKEUROPE.

Συμπεράσματα

Από τις αναλύσεις του κλάδου των τροφίμων και των ποτών στην ΕΕ27, τόσο από την κορυφή προς τη βάση όσο και από τη βάση προς την κορυφή, διαπιστώνεται ότι η EFFAT (από την πλευρά των εργαζομένων) και η FOODDRINKEUROPE (από την πλευρά των εργοδοτών) πρέπει να θεωρούνται ως οι σημαντικότεροι εκπρόσωποι εργαζομένων και εργοδοτών σε επίπεδο ΕΕ στον κλάδο.

Περισσότερες πληροφορίες

Η έκθεση «*Αντιπροσωπευτικότητα των ευρωπαϊκών οργανώσεων κοινωνικών εταίρων: κλάδος τροφίμων και ποτών*» («Representativeness of the European social partner organisations: Food and drink sector») διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn1207014s/index.htm

Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να επικοινωνείτε με την Camilla Galli da Bino, υπεύθυνη πληροφόρησης, στη διεύθυνση gdb@eurofound.europa.eu